

Po hřbetu otočených houslí

Ostravské dny posedmé

Festival Ostravské dny je jednou z nejvýznamnějších evropských přehlídek takzvané nové hudby, či přesněji současné hudby určené k poslechu v koncertní síni.

Hudební pestrosti a otevřenosti novátorským formám odpovídala i rozmanitost koncertních míst. Program probíhal v tradičních sálech, ale také v kostele, v dole, v bance a v masně.

KAROLINA KONSTANCIJA KARNACEWICZ

Vzrušující událostí bylo uvedení opery Lohengrin současného italského skladatele Salvatora Sciarrina. Foto Piotr Tkacz

Sedmý ročník bienále současné hudby Ostravské dny letos nekonvenčně zahájil Philip Glass, který zde pod názvem *Music in Twelve Parts* představil pětihodinový hudební materiál. Ale vydatné byly i další chody programu. Zaznělo přes devadesát kompozic – z toho patnáct světových a téměř třicet českých premiér. Jako každý rok i letos se na festivalu, jehož iniciátorem a uměleckým ředitelem je český skladatel, dirigent a flétnista Petr Kotík, objevili jeho oblíbení američtí tvůrci John Cage, Morton Feldman a Christian Wolff. Prezentována byla také hudba jejich krajanů Juliuse Eastmana, Jona Gibsona, Alvina Luciera, Charlemagna Palestina nebo Johna Zor- na a klíčových postav evropské nové hudby, jakými jsou Luigi Nono, Iannis Xenakis, Karlheinz Stockhausen, György Ligeti nebo Galina Ustovskaja. Zapomínat však nesmíme ani na menší doprovodné akce. Právě ty totiž leckdy nejlépe svědčí o otevřenosti a životnosti dramaturgie i hudební oblasti, na niž je zaměřena.

Bludný kámen a umělci na cestách

Jednou z těchto akcí byl Minimaraton elektronické hudby, který již potřetí uspořádalo sdružení Bludný kámen (viz rozhovor s Martinem Klimešem v A2 č. 4/2012). Tentokrát byl příhodně věnován Luigimu Russolovi – uplynulo totiž sto let od vyhlášení jeho manifestu *Umění hluku*, klíčového textu avantgard a kontrakultury celého století. V prostoru Galerie výtvarného umění se sešla směsice akademických umělců a samouků, kteří příčinlivě dokazovali, že slova manifestu neztratila na svém významu a že hudbu netvoří pouze melodie a noty, ale všechny zvuky a ozvěny kolem nás.

Důležitým bodem programu Ostravských dnů byl rovněž třídenní Institut. Jedná se o uměleckou platformu, v jejímž rámci se každoročně scházejí desítky vybraných mladých skladatelů nebo interpretů z různých zemí se zkušenými tvůrci, aby spolu pracovali a vzájemně se inspirovali. Vystoupení všech rezidentů, kteří letos přijeli z patnácti zemí, byla do programu zařazena hned vedle uznávaných hudebníků, což někdy vedlo k závažným konfrontacím.

Hlas jako nástroj

Mimořádně vzrušující událostí byla opera *Lohengrin* současného italského skladatele Salvatora Sciarrina, jenž je znám svými kompozicemi plnými napětí. Často se skládají

ze samostatných témebrů a sotva doutnajícího šumu, které leckdy balancují na hranici ticha. Roli vestálky Elsy, jež vede dialog se svým vnitřním hlasem, zahrála za doprovodu Ostravské bandy na scéně minimalisticky vyzdobené mramorovým sloupkem a rytířským brněním okouzující sopranistka Marianne Pousseurová. Zpěvačka pracující s hlasem, jako by šlo o další nástroj, šeptala, chraptěla, mlaskala, převalovala sliny v ústech – to všechno bylo snímáno mikroportem.

Vynikajícím provedením Sciarrinovy divoké skladby *Capriccio No. 4* pak posluchače okouzila houslistka Hana Kotková a podobně neuvěřitelný dojem zanechala také Kaiji Saariaho interpretací své skladby *Graal théâtre*, založené na knize francouzského spisovatele a matematika, člena skupiny Oulipo, Jacquesa Roubada. Skladatelka se zde odklání od kombinací s živou elektronikou a místo toho se opírá o jemné zvuky houslí vedoucích dialog s orchestrem.

Mezi kostelem, bankou a masnou

Poprvé na Ostravských dnech mělo publikum příležitost spatřit taneční performance ke Cageově hudbě, jejichž autorem je Daniel Squire, bývalý člen Dance Company skladatelova druha Merce Cunninghama, nebo si poslechnout prostorové kompozice rakousko-německého nekonvenčního tvůrce Petera Ablingera, složené speciálně pro tři ostravská místa s výjimečnou akustikou – katedrálu, masnu a foyer bývalé banky.

Stejně jako v předchozích letech se koncerty konaly i v kostele svatého Václava. Tentokrát zde bylo uvedeno dílo *Rothko Chapel*, atypická meditační skladba Mortona Feldmana, či znepokojivé *Trio* Györgye Ligetiho. Společným dominantním rysem těchto skladeb je kompozice sestavená z více melodických témat.

Na tomtéž koncertě zazněla rovněž tři zajímavá díla rezidentů Institutu. Pro interpretaci *Spherical Harmonics* Todda Lerewa dostal sbor Canticum Ostrava zvláštní instrukce – umělci měli zadaný pouze hlavní tón zpěvu. Jejich úkolem bylo zahřívát, co je napadne. Fascinovaní posluchači pak pozorovali, jak tento experiment přerůstá ve svérázné cvrlikání spojené s lehkým mručením. Čtyři krea- ce zpěváků ve skladbě Mojia Wanga nazvané prostě *Singing about Love* připomínaly, že láska má hodně odstínů. Všechnožné bicí

nástroje vytvořily pro tento dialog ideální pozadí, a přestože tu bylo také plno sentimentálních zvonků, výsledek zůstal znepokojivý. Skladbu *Linen Clothes* od Diala Mabitse-la inspiroval biblický obraz prázdného hrobu a především v něm nalezeného Iněného plátna. Hudba byla velice emocionální, navozovala náladu smutné zamyšlenosti.

Katastrofy a příroda

Zůstaňme ještě u skladatelů-rezidentů. Temný výraz měla kompozice Tomasze Prasquala nazvaná *YMORH*, tedy smrt nebo šílenství, v níž po něžném začátku hraném na strunách klavíru a vybrnkávaném na harfu jako by nástroje Ostravské bandy s žalostivými gongy v čele věštily katastrofu. *Mirage*, skladba Ildina Samimi Mofakhama, v níž zazněl lehký šum vody doprovázený melancholickými houslemi, zase připomněla oběti zemětřesení, které loni zasáhlo Írán. Jak nasvědčují názvy kompozice *Hell Study* od Nissima Schaula či *Enthalpy of Vaporization* od Rity Uedy, ani další témata nebyla nijak radostná.

Japonsko-kanadská zvuková designérka Ueda mnohé zaskočila. Ve své kompozici složené ze čtyř částí prezentovala hudební ztvárnění chemických procesů souvisejících s globálním oteplováním: fúzi, vypařování, odpařování a sublimaci. Ostravská banda svým provedením dokázala navodit otázku, jak by vypadal svět, kdyby lidé slyšeli vzdechy tajících ledovců a umírajících pralesů. Také kompozice *Nimbostratus* Martyny Kosecké byla inspirována přírodními jevy. Janáčková filharmonie ztvárnila na scéně vydatnou prů- trž mračen i s bouří, včetně hřmění bicích. Po prudkém dešti nastal klid a do uší posluchačů doléhaly ozvěny harfy a různých řehtaček, rourových idiofonů a jiných rušivých zvuků.

Nemohu zapomenout ani na geniální kompozici *Farther Reaches* Bena Richtera, jehož cílem bylo vyvolat u účastníků festivalu touhu po astrálním výletě. Přestože jsem se neprenesla do kosmického prostoru, pocit lehkého odpoutání či transcendence u mě přetrvával po celou dobu poslechu. Zájem vzbudila rovněž hra vymykající se šablonám – škrábalo se po hřbetu otočených houslí a altovek, harfistka ke hře používala různé paličky a bankovní kartu.

Autorka je bohemistka, DJka a promotérka.

Festival Ostravské dny. Ostrava 16.–31. 8. 2013.